

ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ К.Д. УШИНСЬКОГО

*Якщо педагогіка хоче виховувати людину
в усіх відношеннях, то вона повинна
попереду пізнати її також в усіх відношеннях.*

К.Д. Ушинський

У педагогічній системі К.Д. Ушинського важливе місце займають питання виховання, у яких він спирався на ідею гармонійного розвитку особистості. Гармонійно розвинутою педагог вважав людину, у якої поєднані розумова зрілість, моральна досконалість, фізична і естетична розвиненість, окрім цього він надавав великого значення у процесі виховання праці і релігії. Усі сторони виховання розглядав як єдиний процес, де вони, як і в дійсності, переплітаються між собою і обумовлюють одна одну.

Мета статті – розкрити сутність виховання підростаючого покоління, в любові до Батьківщини та свого народу крізь призму педагогічної спадщини К.Д. Ушинського.

Моральне виховання К.Д. Ушинський розглядав як складову частину гармонійного розвитку людини, як важливий засіб патріотичного виховання та підготовки людини до життя. К.Д. Ушинський вважав моральне виховання головним завданням школи, сім'ї, родини. Найважливішими моральними рисами, які потрібно формувати у дітей, педагог називає любов до своєї Батьківщини і свого народу, людяність – здатність в будь-яку хвилину допомогти і підтримати ближнього, жага корисної діяльності, почуття відповідальності, дисциплінованості [3, с. 194]. Найголовніші шляхи та методи морального виховання – це виховне навчання, переконання та роз'яснення, особистий приклад учителя і старших у школі та поза нею, заохочення і покарання, розумна організація праці, відпочинку і розваг у школі та вдома, обмін думками між учнем і вихователем з питань моральних та інше. Мораль формується також у спілкування дитини з дорослими і товаришами [4]. У педагогічних поглядах К.Д. Ушинського знайшли своє відображення і питання фізичного виховання дітей, яке розглядалось, як складова частина їх гармонійного розвитку. Стосовно фізичного виховання К. Ушинський стверджував, що оскільки у дітей існує природна потреба до рухів, її потрібно задовольняти [3, с. 196].

К.Д. Ушинський досить високо оцінював роль виховання, зокрема трудового, у формуванні особистості дитини, багато писав про важливість ознайомлення дітей з різними професіями, поєднання навчання з продуктивною працею [2]. В своїй роботі «Праця в її психічному і виховному значенні» він підкреслює, що людина формується і розвивається у трудовій діяльності. Праця, по-перше, є основою і засобом людського існування і, по-друге, вона є джерелом фізичного, розумового і морального вдосконалення людини. Ось чому, на його думку, виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати до праці [3, с. 194]. Трудове виховання є практичною підготовкою молодого покоління до участі в суспільному виробництві і водночас найважливішим елементом морального, інтелектуального та естетичного виховання. Ідеал трудового ви-

ховання за К.Д. Ушинським полягає в тому, щоб кожна людина вже в роки отрочтва і ранньої юності знайшла ту працю, в якій найповніше і найяскравіше розкривалися б її природні задатки, яка давала б їй щастя духовної творчості [3, с. 194]. К.Д. Ушинський прагнув того, щоб дитину надихало на працю бажання принести користь суспільству, тому залучав дітей насамперед до роботи, яка створює всенародні багатства (підвищення родючості ґрунту; закладання полезахисних лісосмуг, виноградників, садів; участь у будівництві господарських і культурно-побутових споруд та доріг). Така праця для суспільства, для майбутнього стає для дітей школою морального загартування. У того, хто в дитинстві й отрочтві близько бере до серця суспільні інтереси, виховується почуття обов'язку, честі. Совість не дозволяє йому бути байдужим, коли мова йде про суспільні цінності [6, с. 21]. Великого значення у вихованні підростаючого покоління К.Д. Ушинський надавав естетичному вихованню, основними засобами якого вважав природу, працю, зміст шкільної освіти і мистецтва та його історію. В навчальні плани народних шкіл К.Д. Ушинський вводить предмети естетичного циклу: малювання, музику і співи. Розуміючи велику роль в естетичному вихованні дітей педагога, К.Д. Ушинський ставив питання про необхідність художньої освіти учителів і вихователів [3, с. 195]

У цьому контексті педагогічна спадщина К.Д. Ушинського має вагоме значення. Дослідники упродовж багатьох років вивчають різні аспекти виховання. Проблеми народної педагогіки досліджують Л. Березівська, В. Лутфуллін, О. Пискун та інші. Вони писали, що ідея народності, яку розробив К.Д. Ушинський, знайшла відображення у створених ним підручниках для початкової народної школи „Дитячий світ” і „Рідне слово”. Учений розробляв дидактичну науку, зробив вагомий внесок у розвиток теорії навчання в загальноосвітній школі. Він розкрив загальні умови навчання й виховання дітей, був прихильником класно-урочної системи і вважав урок основною ланкою навчально-виховного процесу.

Таким чином, ядром педагогічної системи К.Д. Ушинського, основою етнічного патріотизму є ідея народності, а засобами патріотичного виховання – рідна мова, рідна історія, географія, народна творчість тощо. Патріотичні почуття до рідного краю, які формуються з раннього дитинства у сім'ї, родині, стають ще сильнішими й виразнішими, коли дитина детальніше пізнає свою батьківщину, свій народ, його звичаї і традиції. Незнання та ігнорування рідної історії і мови, національної культури, відступ від багатовікових традицій непоправно шкодять формуванню патріотичних почуттів. У сучасних умовах цей досвід є надзвичайно важливим джерелом для розробки теорії і практики національного виховання майбутніх будівників Української держави.

Список використаної літератури

1. *Богуш А. М., Лисенко Н. В.* Українське народознавство в дошкільному закладі [Текст] / *А. М. Богуш, Н. В. Лисенко.* – К. : Вища школа, 1994. – С. 264–265.
2. *Ушинський К.Д.* Вибрані педагогічні твори в 2-х томах. - К.: Рад. шк., 1983. - т. 1. - 488 с.
3. *Назаренко К. В.* Патріотичне й інтернаціональне виховання дітей дошкільного віку [Текст] / *К. В. Назаренко.* – К. : Радянська школа, 1979. – 167 с.
4. *Ушинський К.Д.* Про народність у громадському вихованні [Текст] / *К.Д. Ушинський;* Вибр. тв. : у 2 т. – К. : Рад. Школа. – 1983. – Т. 1. – 89 с.

5. Ушинський, К. Д. Твори [Текст] : в 6-ти т. Т. 2. Педагогічні статті та матеріали до "Детского мира" та "Родного слова" / К. Д. Ушинський; відп. за укр. вид. Г. С. Костюк, С. Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1954. – 449 с.

6. Щербань П. Погляди К. Ушинського на зміст та методику виховання та навчання дітей в сім'ї та школі [Текст] / П. Щербань // Освіта. – № 33. – 2003. – С. 4–5.

Анжеліка Неділько

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА СЕРГІЙОВИЧА ГРУШЕВСЬКОГО

*Добре робити історію важливіше,
ніж гарно писати її*

М. Грушевський

Михайло Сергійович Грушевський – відома постать в українській історії кінця XIX – першої третини XX ст. Його відносять до ряду видатних вітчизняних вчених-істориків, а також громадсько-політичних діячів, сьогодні ми з впевненістю можемо стверджувати, що він не лише досліджував історію, але і власноруч творив її. Про це свідчать значні його праці в різних галузях та їх значення в сьогоденні. Останнім часом значна частина українських вчених, дослідників все більше уваги приділяють його роботам та поглядам, серед них важливе місце займають педагогічні погляди, адже Михайло Сергійович був невтомним борцем за відродження української школи і педагогіки. Його творчий доробок був спрямований на розбудову Української держави, патріотичного виховання молоді.

Метою даної статті є погляди М. Грушевського щодо концепції виховання учнівської молоді, характеристика народної школи і вивчення проблем дидактики.

Педагогічні погляди М. Грушевського сформувалися в добу національно-визвольної революції та особливо укріпилися під час існування Української Народної республіки. Його погляди виражалися в його переконаннях:

– школа і освіта здійснюються на засадах традицій національної культури обов'язково рідною мовою;

– національна свідомість має домінувати у вихованні моральності;

– школа, освіта і педагогічна наука в суверенній і незалежній державі мусять бути незалежними від будь-якого чужинського впливу, крім творчого засвоєння кращого досвіду вчительських, науково-дослідних та інших об'єднань [4].

Видатний вчений говорив, що серед найважливіших потреб розвитку народного виховання є потреба рідної школи, без якої люди ніколи не зможуть вийти на дорогу самостійного життя і залишатимуться лише пасинками чужих народів. М. Грушевський говорив, що добре навчати можна тільки тією мовою, яку діти добре знають і розуміють, тобто мовою, якою вони розмовляють з перших років життя і мовою, що навчають їх батьки. Навчання й розвиток дітей, поставлених в умови оволодіння грамотою на нерідній і незвичній для них російській мові, дає негативні наслідки. Відповідно, навчання рідною мовою вважав головним принципом організації народної освіти.